

DOLMUŞ VE MİNİBÜS ŞOFÖRLERİ İŞ STRES DÜZEYLERİNİN İŞ-AİLE ÇATIŞMASI ÜZERİNE ETKİLERİ: SAKARYA İLİ ÖRNEĞİ^(*)

(**) **Tuncay YILMAZ**

(***) **Zeynep SÖZCAN**

(****) **Hilal KİŞİOĞLU**

ÖZ

Günümüzde okul, aile, sosyal yaşantı ve iş ortamında her yaştan bireylerde görülen ve ruhsal gerilimlere yol açan stres, bireyler üzerinde önemli sorunlara yol açmaktadır. Bireyler yaşamın her alanında stres verici olaylarla karşılaşmakta ve bu durumla başa çıkmak zorunda kalmaktadır. Stresin en yaygın görüldüğü alan ise şüphesiz bireyin çalışma hayatında yaptığı işin gereklerinden kaynaklanan iş stresidir. İş yaşamında stres altında kalan birey, bu durumu aile hayatına da yansıtılmakta ve bu durum aile hayatını olumsuz etkilemektedir.

İnsanlar çoğu zaman işi ve ailesi arasında hangisine öncelik verme konusunda bir ikilem yaşamaktadır. Literatürde iş-aile çatışması olarak adlandırılan bu durum,

bireyin işi nedeniyle aile içindeki sorumluluklarını yeterince yerine getirememesinden kaynaklanan roller arası çatışma olarak ifade edilmekte ve örgütsel davranış alanındaki birçok konuyla ilişkilendirilmektedir. İş hayatında kişinin maruz kaldığı stresin, iş-aile çatışmasında da etkili olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda araştırmanın amacını; Sakarya'da bulunan dolmuş ve minibüs şoförlerinin iş yaşamında hissettikleri stresin ve stres düzeyinin iş-aile çatışmasına etkisi oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmanın amacı doğrultusunda demografik bilgilere ek olarak hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizi, istatistiksel analizlerin yapılma aracı olan SPSS (Statistical Package for So-

(*) *Makalenin Geliş Tarihi* / 01.10.2019 - *Makalenin Kabul Tarihi* / 05.11.2019

(**) *Doç. Dr.* / Sakarya Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İnsan Kaynakları Yönetimi Bölümü, tyilmaz@sakarya.edu.tr

(***) *Öğr. Gör.* / Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Çaycuma Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, İnsan Kaynakları Yönetimi Programı, zeynep.sozcan@beun.edu.tr

(****) Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, hilalkisioğlu@hotmail.com

cial Sciences) for Windows Version 24.0 programı ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde frekans, ortalama, faktör analizi, korelasyon ve regresyon gibi yöntemlere başvurulmuştur. İş stres düzeyi, iş-aile çatışması konularında pek çok çalışma olmasına rağmen dolmuş ve minibüs şoförlerini odağına alan bir çalışmanın olmamasının, araştırmanın özgün değerini oluşturduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Stres, İş Stresi, İş- Aile Çatışması, Şoförler.

IMPACTS OF JOB STRESS LEVELS OF MINIBUS DRIVERS ON THE WORK-FAMILY CONFLICT: CASE OF SAKARYA

ABSTRACT

Stress, which is seen in individuals of all ages, in school, family, social life and work environment, causes mental stresses, causes significant problems on individuals. Individuals face stressful events in every aspect of life and have to cope with this situation. The area where stress is most common is undoubtedly the work stress that arises from the necessities of the individual's work life. The individual who is under stress in his / her business life can reflect this situation to family life and this affects the family life negatively.

People often experience a dilemma about which to

prioritize work and family. This situation, which is called as work-family conflict in the literature, is expressed as the conflict between the roles resulting from the failure of the individual to fulfill his responsibilities in the family adequately and is related to many subjects in the field of organizational behavior. The stress that the person is exposed to in business life is thought to be effective in the work-family conflict. In this context, the purpose of the research; The effects of stress and stress level of the minibuses and minibuses drivers in Sakarya on the work life constitute the effect of work-family conflict. As a data collection tool, in addition to demographic information, a questionnaire form was used. The analysis of the data obtained as a result of the research was carried out with the SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows Version 24.0 program. In the analysis of the data, methods such as frequency, mean, factor analysis, correlation and regression were applied.

Although there are many studies on job stress level, work-family conflict, it is thought that the absence of a study focusing on minibuses and minibuses drivers constitutes the original value of the research.

Keywords: Stress, Work Stress, Work-Family Conflict, Drivers.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Stres ve İş Stresi Kavramı

Latince "estrica" ve Fransızca "estrece" sözcüklerinden dilimize geçmiş olan ve 17. yüzyılda felaket, musibet; 18. ve 19. yüzyıllarda ise baskı, güç anlamlarında kullanılan stres kavramı, (Akgemci, 2001: 302) ilk olarak Hans Selye tarafından ortaya atılmıştır (Tan ve Yip, 2018: 170). Selye'ye göre stres, "insan vücudunun herhangi bir talebe karşı gösterdiği özgül olmayan tepki" olarak tanımlanmıştır (Yumuşak, 2007: 102). Lazarus (1985) stresi, "kişiden ileri gelen bireysel dayanma gücünü aşan, kişiye göre kendisini tehdit eden unsurların toplamı" şeklinde ifade etmiştir (Turunç, 2015: 147). İş stresi ise "çalışan ve çevresi arasındaki etkileşim sonucunda ortaya çıkan gerilim hali" olarak tanımlanmaktadır (Efeoğlu ve Özgen, 2007: 239). Jamal ve Baba (2000)'ya göre iş stresi, bireye tehdit edici olarak görünen çalışma ortamına karşı gösterilen tepki olarak ifade edilmektedir.

İş stresi, hem araştırmacılar hem de uygulayıcılar için giderek artan bir endişe haline gelmiştir (Tekingündüz, Top ve Seçkin, 2014: 4). Bunun nedeni, işle ilgili esnekliğin çok az olması, teknoloji ve rekabet baskısı nedeniyle artan çalışma saatleri gibi işle ilgili ağır taleplerden kaynaklanan stresin, bugünün çalışanlarına zarar vererek sağlık sorunlarına katkıda

bulunması; zaman aşımındaki artış, devamsızlık oranları ve sağlık maliyetlerinin de işverene olumsuz olarak yansımalarıdır (Luthans, 2011: 277)

1.2. İş-Aile Çatışması Kavramı

İş-aile çatışması, <iş ve aile alanlarından gelen rol taleplerinin birbiriyle uyumsuz olma hali" olarak tanımlanmaktadır (Greenhaus ve Beutell, 1985: 77). Boles, Johnston ve Hair (1997)'a göre iş-aile çatışması, bireyin iş ve ev sorumlulukları arasındaki çatışma durumu olarak ifade edilmektedir.

Greenhaus ve Beutell (1985: 77), iş-aile çatışmasının "zaman, gerilim ve davranış" olmak üzere üç temelde ortaya çıkabileceğini ileri sürmüşlerdir. Zaman temelli çatışma, bir rol içindeki faaliyetler için gerekli olan zaman baskısının diğer rolün gerekleri için ayrılması durumunu ifade etmektedir. Gerilim temelli çatışma, bir rolde meydana gelen gerginlik, sinirlilik halinin diğer roldeki performans etkisi etmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Davranış temelli çatışma ise, bir rolün gerektirdiği davranış kalıplarının diğer role ilişkin davranış beklentileriyle bağdaşmaması durumunda ortaya çıkmaktadır.

Frone ve Cooper (1992), iş ve aile hayatları arasındaki ilişkinin iki yönlü olduğunu belirterek kişinin iş hayatının aile hayatını etkileyebileceği gibi, aile hayatının

da iş hayatını etkileyebileceğini savunmaktadır (Turunç ve Çelik, 2010: 212). İlk durum iş-aile çatışmasını ifade ederken ikinci durum ise aile-iş çatışması olarak adlandırılmaktadır.

Hem iş-aile çatışması hem de aile-iş çatışmasının birey üzerindeki etkileri sadece iş ya da aile yaşamını içermekle kalmayarak kişinin bütün yaşamına yansımakta; mutsuzluk, çalışma hayatında tatminsizlik, hayal kırıklığı, isteksizlik gibi haller kişiyi olumsuz yönde etkilemektedir (Çarıkçı ve Çelikkol, 2009: 156).

2. LİTERATÜR TARAMASI

Çalışmanın bu bölümünde iş stresi ve iş-aile çatışması ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Deveci ve Avcıkurt (2017)'un Antalya'daki dört ve beş yıldızlı otellerin mutfak çalışanları üzerine yaptıkları çalışmada, mutfak çalışanlarının iş stresi ve iş-aile çatışması düzeylerinin oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca iş stresi ve iş-aile çatışması arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır.

Riana ve diğerleri (2018) tarafından kadın çalışanlar üzerine yapılan çalışmada, iş stresinin ve iş-aile çatışmasının, iş tatminini ve çalışan performansını negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Armstrong, Atkin-Plunk ve Wells (2015), ıslah memurları üze-

rine yaptıkları çalışmada, iş-aile çatışması ve aile-iş çatışması ile iş stresi ve iş tatmini arasında anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir.

Kılıç ve diğerleri (2008)'nin özel sağlık merkezlerinde çalışan personellerin iş-aile yaşam çatışmasının örgütsel bağlılık, iş doyumu ve iş stresi üzerine etkisini incelediği çalışmada, iş-aile yaşam çatışması ile iş stresi arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki; iş doyumu arasında orta düzeyde ve örgütsel bağlılık arasında düşük düzeyde negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca iş-aile yaşam çatışmasının bu üç değişken üzerindeki etkisini yordamak amacıyla yapılan regresyon analizi sonucu iş-aile yaşam çatışmasının iş stresini pozitif yönde; iş doyumu ve örgütsel bağlılığı negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

3. METODOLOJİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu araştırmanın amacı, dolmuş ve minibüs şoförlerinin iş stres düzeylerinin iş-aile çatışması üzerine etkilerini incelemektir. Bu amaç kapsamında Sakarya ilinde bulunan 274 dolmuş ve minibüs şoförü ile yüz yüze anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada nicel yöntemlerden yararlanılmış; veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Kullanılan anket formu üç bölümden oluşmaktadır. An-

ketin birinci bölümünde demografik özelliklerin tespitine yönelik 17 soru; ikinci bölümünde şoförlerin iş stres düzeylerini belirlemek üzere Cohen, Kamarck ve Mermelstein (1983) tarafından oluşturulan ve Türkçe'ye uyarlanması Erci (2006) tarafından yapılan 'Algılanan Stres Ölçeği'; üçüncü bölümünde ise şoförlerin iş-aile ve aile-iş çatışması düzeylerini ölçmek üzere Netemeyer ve diğerleri (1996) tarafından oluşturulan ve geçerlilik ve güvenilirlik analizleri Efeoğlu ve Özgen (2007) tarafından yapılan 'İş-Aile Çatışması Ölçeği' kullanılmıştır. Algılanan Stres Ölçeğinde yer alan 4, 5, 7 ve 8. sorular ters kodlanarak analiz edilmiştir.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen uygulama sonrası elde edilen veriler, SPSS 24.0 programı kullanılarak çeşitli istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur. Verilerin analizinde frekans, ortalama, faktör analizi, korelasyon, regresyon ve one-way anova yöntemlerine başvurulmuştur. Yapılan analizler hipotezler çerçevesinde

değerlendirilerek bulgu ve yorumlar ile sunulmuştur.

Araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

H1: Şoförlerin iş stres düzeyleri iş-aile çatışmasını etkilemektedir.

H2: Şoförlerin iş-aile çatışması düzeyleri medeni hallerine göre farklılık göstermektedir.

H3: Şoförlerin iş-aile çatışması düzeyleri günlük çalışma saatlerine göre farklılık göstermektedir.

3.2. Bulgular

Çalışmanın bu kısmında araştırma kapsamında kullanılan ölçeklere ilişkin geçerlilik ve güvenilirlik analizi değerlerine, değişkenlere ait tanımlayıcı istatistiklere ve elde edilen verilerin analizlerine yer verilmiştir.

3.3. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri

Tablo 1'de görüldüğü üzere stres ölçeği ve iş-aile çatışması ölçeğinin geçerlilik şartını sağladığı görülmektedir.

Tablo 1. Kullanılan Ölçeklere İlişkin Geçerlilik Değerleri

Ölçek	KMO	Barlett Küresellik Testi		Açıklanan Varyans (%)
		χ^2	p	
Stres Ölçeği	0,822	824,697	0,000	53,759
İş-Aile Çatışması Ölçeği	0,948	1957,658	0,000	65,547

Tablo 2. Kullanılan Ölçeklere İlişkin Güvenilirlik Değerleri

Ölçek	N	İfade Sayısı	Cronbach Alpha Katsayısı
Stres Ölçeği	274	10	0,810
İş-Aile Çatışması Ölçeği	274	10	0,941
İş-Aile Çatışması Boyutu	274	5	0,904
Aile-İş Çatışması Boyutu	274	5	0,874

Tablo 2'de görüldüğü gibi ölçeklere ilişkin yapılan güvenilirlik analizi sonucu stres ölçeğinin cronbach alpha katsayısı 0,810; iş-aile çatışması ölçeğinin cronbach alpha katsayısı ise 0,941 bulunmuştur. İş-aile çatışması ölçeğinin alt boyutlarından olan iş-aile çatışması boyutunun cronbach alpha katsayısı 0,904 olarak ölçülürken, aile-iş çatışması boyutunun cronbach alpha katsayısı ise 0,874 olarak ölçülmüştür. Kayış (2014: 405)'ın belirttiği güvenilirlik değerlerine göre ölçeklerin tümü, bulunan bu değerler ile yüksek derecede güvenilirliği ifade eden aralıkta yer almaktadır.

3.4. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Tanımlayıcı İstatistikleri

Tablo 3'e göre katılımcıların stres ölçeği sorularına vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde ölçeğin 10 ifadesine katılımın ortalaması 2,73 ve standart sapma değeri 0,742; iş-aile çatışması ölçeği sorularına vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde ölçeğin 10 ifadesine katılımın ortalaması 2,59 ve standart sapma değeri 1,084 bulunmuştur. İş-aile çatışması ölçeğinin alt boyutlarından olan iş-aile çatışması boyutundaki 5 ifadeye katılımın ortalaması 2,53 ve standart sapma değeri 1,134 ölçülürken, aile-iş çatışması boyutundaki 5 ifadeye katılımın ortalaması 2,65 ve standart sapma değeri 1,097 olarak ölçülmüştür.

Tablo 3. Kullanılan Ölçeklerin Aritmetik Ortalaması ve Standart Sapma Değerleri

Ölçek	N	İfade Sayısı	Ortalama	S. Sapma
Stres Ölçeği	274	10	2,73	0,742
İş-Aile Çatışması Ölçeği	274	10	2,59	1,084
İş-Aile Çatışması Boyutu	274	5	2,53	1,134
Aile-İş Çatışması Boyutu	274	5	2,65	1,097

3.5. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların yaşlara göre dağılımı içerisinde en yüksek oran yüzde 25,2 (69 kişi) ile 26-30 yaş aralığındaki kişilerdir. Bunun yanında yüzde 23,0'lık (63 kişi) bir oran ile 31-40 yaş aralığındaki kişi sayısının da azımsanmayacak düzeyde olduğu görülmektedir. Medeni hollere göre dağılıma bakıldığında yüzde 63,1'lik (173 kişi) bir oran ile evli olanlar, grubun çoğunluğunu

oluşturmaktadır. Katılımcıların eşlerinin çalışma durumuna göre dağılım incelendiğinde grubun önemli kısmını oluşturan yüzde 78,5'inin (215 kişi) bu soruyu "Hayır" şeklinde cevapladığı görülmektedir. Çocuk sayısı ile ilgili dağılıma göre en yüksek oran yüzde 42,0 (115 kişi) ile çocuğu olmayanlardan oluşmaktadır. Eğitim durumuna göre dağılım incelendiğinde yüzde 53,6'lık (147 kişi) bir oran ile lise mezunu olanların grubun çoğunluğunu oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Analizi Sonuçları

Değişkenler	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yaş	18-25	51	18,6
	26-30	69	25,2
	31-40	63	23,0
	41-50	51	18,6
	51+	40	14,6
Medeni Hal	Evli	173	63,1
	Bekar	93	33,9
	Diğer	8	2,9
Eşin Çalışma Durumu	Evet	59	21,5
	Hayır	215	78,5
Çocuk Sayısı	0	115	42,0
	1	46	16,8
	2	60	21,9
	3	42	15,3
	4+	11	4,0
Eğitim Durumu	İlkokul	39	14,2
	Ortaokul	66	24,1
	Lise	147	53,6
	Önlisans	16	5,8
	Lisans+	6	2,2

Gelir Durumu	2000'den az	30	10,9
	2001-3000	124	45,3
	3001-4000	77	28,1
	4001-5000	27	9,9
	5001+	16	5,8
Günlük Çalışma Saati	6 saatten az	41	15,0
	6-9 Saat	91	33,2
	9-11 Saat	82	29,9
	11 Saatten Çok	60	21,9
Ev Durumu	Kira	126	46,0
	Ev Sahibi	148	54,0
İş Dışında Ailenin Başka Bir Gelir Kaynağı Bulunma Durumu	Evet	102	37,2
	Hayır	172	62,8
Sigara Kullanım Durumu	Evet	181	66,1
	Hayır	93	33,9
Eklem-Kas Ağrısı İçin Sürekli Bir İlaç Kullanım Durumu	Evet	36	13,1
	Hayır	213	77,7
	Bazen	25	9,1
Dikkati Canlı Tutmak İçin Sürekli Bir İlaç Kullanım Durumu	Evet	13	4,7
	Hayır	241	88,0
	Bazen	20	7,3
Kahvehane-Cafe Alışkanlığı	Sık Sık Giderim	73	26,6
	Ara Sıra Giderim	135	49,3
	Gitmem	66	24,1
Yapılan İşten Duyulan Memnuniyet Düzeyi	Memnunum	116	42,3
	Memnun Değilim	94	34,3
	Kararsızım	64	23,4
Mümkün Olma Durumunda Başka Bir İş Yapma İsteği	Evet	138	50,4
	Hayır	75	27,4
	Fikrim Yok	61	22,3
Hat Mülkiyeti	Şoförüyüm	187	68,2
	Hem Sahibi Hem de Şoförüyüm	87	31,8

Tablo 4'e bakıldığında katılımcıların gelir durumlarına göre dağılım içerisinde en yüksek oran yüzde 45,3 (124 kişi) ile 2.001-3.000 TL arası ücret alanlardır. Günlük çalışma saatlerine göre dağılım incelendiğinde yüzde 33,2'lik (91 kişi) bir oran ile 6-9 saat arası çalışanların grubun çoğunluğunu oluşturduğu görülmektedir. Evin mülkiyet durumuna göre dağılıma bakıldığında katılımcıların yüzde 54,0'ı (148 kişi) ev sahibi olduğunu belirtirken yüzde 46,0'ı (126 kişi) kiracı olduğunu belirtmiştir. İş dışında ailenin herhangi bir gelir kaynağının bulunma durumuna göre dağılım içerisinde en yüksek oran yüzde 62,8 (172 kişi) ile "Hayır" şeklinde cevap verenlerden oluşmaktadır.

Tablo 4'e göre katılımcıların sigara kullanım durumlarındaki dağılım incelendiğinde yüzde 66,1'lik (181 kişi) bir oran ile soruya "Evet" yanıtı verenlerin, grubun önemli kısmını oluşturduğu görülmektedir. "Eklem-kas ağrıları için sürekli bir ilaç kullanıyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplar arasında en yüksek oran yüzde 77,7 (213 kişi) ile "Hayır" şeklinde cevap verenlerden oluşmaktadır. "Dikkatinizi canlı tutmak için sürekli bir ilaç kullanıyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde yüzde 88,0'lık (241 kişi) kesimin soruya "Hayır" şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Katılımcıların kahvehane-cafe alışkanlıkları ile ilgili sorunun dağılımına bakıldığında "Ara sıra giderim" şeklinde cevap verenlerin yüzde 49,3'lük (135 kişi) bir oran ile grubun

çoğunluğunu oluşturduğu görülmektedir. Yapılan işten duyulan memnuniyet düzeyi ile ilgili dağılım incelendiğinde en yüksek oran yüzde 42,3 (116 kişi) ile "Memnunum" şeklinde cevap verenlerden oluşurken, yüzde 34,3'lük (94 kişi) bir oran ile "Memnun değilim" şeklinde cevap verenlerin de azımsanmayacak düzeyde olduğu görülmektedir. Katılımcıların "Mümkün olma durumunda başka bir iş yapmak ister miydiniz?" sorusuna verdikleri cevaplar arasında en yüksek oran yüzde 50,4 (138 kişi) ile "Evet" yanıtı verenlerden oluşmaktadır. Hattın mülkiyet durumu ile dağılıma bakıldığında yüzde 68,2'lik (187 kişi) bir oran ile hattın şoförü olanların grubun önemli kısmını oluşturduğu görülmektedir.

3.6. Değişkenler Arası

Korelasyon Analizi

Tablo 5'te görüldüğü gibi değişkenler arası ilişkinin belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen korelasyon analizi sonucu stres ile iş-aile çatışması arasında istatistiksel açıdan pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,483$; $p<0,01$). Stres ile iş-aile çatışması ölçeğinin alt boyutları olan iş-aile çatışması ve aile-iş çatışması arasında da istatistiksel açıdan pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($r=0,505$; $r=0,432$; $p<0,01$). Buna göre katılımcıların iş stres düzeylerindeki artışın iş-aile çatışması düzeylerini arttıracığı; iş stres düzeylerindeki azalışın da iş-aile çatışması düzeylerini azaltacağı söylenebilir.

Tablo 5. Değişkenler Arası Korelasyon Analizi Değerleri

Ölçek	1	2	3	4
1.İş-Aile Çatışması Ölçeği	1			
2.İş-Aile Çatışması Boyutu	0,972**	1		
3.Aile-İş Çatışması Boyutu	0,970**	0,887**	1	
4.Stres Ölçeği	0,483**	0,505**	0,432**	1

3.7. Değişkenler Arası Regresyon Analizi

Tablo 6 incelendiğinde, regresyon analizinde kurulan modelin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir ($F=82,659$; $p=0,000$). Şoförlerin iş stres düzeylerinin iş-aile çatışması üzerinde anlamlı yordayıcı etkisinin bulunduğu ortaya çıkmıştır ($p=0,000$; $p<0,05$).

Bağımsız değişkenin bağımlı değişkene olan etkisini gösteren regresyon katsayısı olan R değeri 0,483 bulunmuştur. İş stresinin iş-aile çatışması üzerindeki değişimini açıklayan R^2 değeri ise 0,233 olarak ölçülmüştür. B katsayısına göre ise iş stresinin iş-aile çatışmasını pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Tablo 6. Değişkenler Arası Regresyon Analizi Değerleri

Bağımsız Değişken	B	Standart Hata	Beta	t	p
(Sabit)	0,670	0,220		3,053	0,002
Stres	0,705	0,078	0,483	9,092	0,000
Bağımlı Değişken: İş-Aile Çatışması R:0,483 R ² : 0,233 F:82,659 p=0,000					

3.8. Farklılık Analizleri

Tablo 7'de görüldüğü üzere katılımcıların medeni halleri ile iş-aile çatışması düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık

bulunmamıştır ($p=0,828$; $p>0,05$). Buna göre medeni hal değişkeninin katılımcıların iş-aile çatışması düzeyleri üzerinde herhangi bir fark oluşturmadığı söylenebilir.

Tablo 7. Medeni Hal Değişkenine Göre Farklılık Analizi

	Medeni Hal	N	Ortalama	S.Sapma	F	p
İş-Aile Çatışması Düzeyi	Evli	173	2,62	1,094	0,188	0,828
	Bekâr	93	2,54	1,052		
	Diğer	8	2,66	1,326		

Tablo 8. Günlük Çalışma Saati Değişkenine Göre Farklılık Analizi

	Günlük Çalışma Saati	N	Ortalama	S.Sapma	F	p
İş-Aile Çatışması Düzeyi	6 Saatten Az	41	2,34	1,003	5,012	0,002
	6-9 Saat	90	2,34	1,060		
	9-11 Saat	82	2,75	1,051		
	11 Saatten Çok	61	2,92	1,110		

Tablo 8'e göre katılımcıların günlük çalışma saatleri ile iş-aile çatışması düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır ($p=0,002$; $p<0,05$). Buna göre günde 11 saatten çok çalışan katılımcıların iş-aile çatışması düzeylerinin, günde 6 saatten az ve 6-9 saat arası çalışan katılımcıların iş-aile çatışması düzeylerinden daha yüksek olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Bu çalışmada şoförlerin iş stres düzeylerinin iş-aile çatışmasına etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda örneklemini Sakarya ilinde bulunan 274 dolmuş ve minibüs şoförünün oluşturduğu bir anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Uygulama sonrası elde edilen veriler SPSS 24.0 programı ile frekans, ortalama, faktör analizi, korelasyon, regresyon ve one-way anova analizine tabi tutulmuştur.

Yapılan analizler sonucu şoför-

lerin iş stres düzeyleri ile iş-aile çatışması arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiş ve iş stresinin iş-aile çatışmasını pozitif yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Demografik değişkenler olan medeni hal ile iş-aile çatışması arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmazken, günlük çalışma saati ile iş-aile çatışması arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Günlük çalışma saatleri yüksek olan şoförlerin iş-aile çatışması düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara dayanılarak şoförlerin iş stresi ve iş-aile çatışması düzeylerinin en az seviyeye indirgenmesi için Sakarya Şoförler ve Otomobilciler Odası tarafından çalışma saatlerinin düzenlenmesi ve bu konu hakkında gerekli denetimlerin yapılmasının sağlanması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Akgeçici, Tahir (2001), "Örgütlerde Stres ve Yönetimi", İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 15, Mart, Sayı: 1-2, ss.301-309.

Armstrong, Gaylene S., Cassandra A. Atkin-Plunk and Jessica Wells (2015), "The Relationship Between Work-Family Conflict, Correctional Officer Job Stress, and Job Satisfaction", *Criminal Justice and Behavior*, Vol.42, No.10, October, pp.1066-1082.

Boles, James S., Mark W. Johnston and Joseph F. Hair (1997), "Role Stress, Work-Family Conflict and Emotional Exhaustion: Inter-Relationships and Effects on Some Work-Related Consequences", *Journal of Personal Selling & Sales Management*, Vol.17, Issue.1, pp.17-28.

Cohen, S., T. Kamarck and R. Mermelstein (1983), "A Global Measure of Perceived Stress", *Journal of Health and Social Behavior*, Vol.24, pp.385-396.

Çarıkçı, H. İlker ve Özlem Çelikkol (2009), "İş-Aile Çatışmasının Örgütsel Bağlılık ve İşten Ayrılma Niyetine Etkisi", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 9, ss.153-170.

Deveci, Bilal ve Cevdet Avcıkurt (2017), "İş-Aile Çatışması ve İş Stresinin Yaşam Kalitesine Etkisi: Büyük Ölçekli Mutfak Çalışanları Üzerine Bir Araştırma", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 40, Şubat, ss.313-331.

Efeoğlu, İ. Efe ve Hüseyin Özgen (2007), "İş-Aile Yaşam Çatışmasının İş Stresi, İş Doyumu ve Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkileri: İlaç Sektöründe Bir Araştırma", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 2, ss.237-254.

Erci, Behice (2006), "Reliability and Validity of the Turkish Version of Perceived Stress Scale", *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 1, ss.58-63.

Frone, M. R. and M. L. Cooper (1992), "Prevalence of Work-Family Conflict: Are Work and Family Boundaries Asymmetrically Permeable?", *Journal of Organizational Behavior*, Vol.13, Issue.7, pp.723-729.

Greenhaus, Jeffrey H. and Nicholas J. Beutell (1985), "Sources of Conflict between Work and Family Roles", *The Academy of Management Review*, Vol.10, No.1, Jan., pp.76-88.

Jamal, Muhammed and Vishwanath V. Baba (2000), "Job Stress and Burnout Among Canadian Managers and Nurses: An Empirical Examination", *Canadian Journal of Public Health*, Vol.91, Issue.6, pp.454-458.

Kayış, A. (2014), *Güvenilirlik Analizi (Reliability Analysis)*, Ş. Kalaycı (Ed.). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri İçinde. 6. Baskı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, ss.404-409.

Kılıç, Kemal Can, Efeoğlu, İ. Efe, Mimaroglu, Hande, Özgen, Hüseyin (2008), "Adana İli'ndeki Özel Sağlık Merkezlerinde Çalışan Personelin İş-Aile Yaşam Çatışmasının Örgütsel Bağlılık, İş Doyumu ve İş Stresine Etkisi Üzerine Bir Araştırma", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 2, ss.241-254.

Lazarus, A. A. (1985), "Setting the Record Straight", *American Psychologist*, Vol.40, No.12, pp.1418-1419.

Luthans, Fred (2011), *Organizational Behavior An Evidence-Based Approach*, Twelfth Edition, New York, McGraw-Hill Irwin.

Netemeyer, R. G., J. S. Boles and R. Mcmurrian (1996), "Development and Validation of Work-Family Conflict and Family-Work Conflict Scales", *Journal of Applied Psychology*, Vol.81, No.4, pp.400-410.

Riana, I. G., Wiagustini Putu, N.L., Dwijayanti, K.I., Rihayana, I.G. (2018), "Managing Work-Family Conflict and Work Stress through Job Satisfaction and Its Impact on Employee Performance", *Jurnal Teknik Industri*, Vol.20, No.2, December, pp.127-134.

Tan, Siang Yong and A. Yip (2018), Hans Selye (1907-1982): Founder of The Stress Theory, *Singapore Med J*, Vol.59, No.4, pp.170-171.

Tekingündüz, Sabahattin, Mehmet Top ve Mustafa Seçkin (2014), "İş Tatmini, Performans, İş Stresi ve İşten Ayrılma Niyeti Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: Hastane Örneği", *Verimlilik Dergisi*, Sayı: 4, ss.39-64.

Turunç, Ömer (2015), "İş Stresi - Kaytarma İlişkisinde Liderin Rolü: Turizm Sektöründe Bir Araştırma", *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, ss.142-159.

Turunç, Ömer ve Mazlum Çelik (2010), "Algılanan Örgütsel Desteğin Çalışanların İş-Aile, Aile-İş Çatışması, Örgütsel Özdeşleşme ve İşten Ayrılma Niyetine Etkisi: Savunma Sektöründe Bir Araştırma", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:14, Sayı: 1, ss.209-232.

Yumuşak, Sedat (2007), "İşgörende İş Stresini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, ss.101-112.

